

tallet og havde en stor betydning for Ribe bys økonomi. Af stor betydning var fiskeriet også på Jyllands vestkyst, især i de nordlige fiskelejer Tipper, Høge, Tudalhavn og Vesterside og de sydlige hovedlejer på Sønderside. Vestkystfiskeriets storhedstid var i 1500-tallet, og de havde indflydelse på Hertugdømmernes og Hamborgs markeder. Også i denne sammenhæng analyserer Bjarne Stoklund fiskeribefolkningens rekrutteringsområde. Han viser på den ene side, at jordbrug og fiskeri har suppleret hinanden, og på den anden side beskriver han den indflydelse, som de kapitalstærke Ribeborgere og udstyrere havde. I denne sammenhæng fremstiller Stoklund de vigtigste foregangsmænd i Ribe i 1500-tallet og deres engagement i fiskeriet.

Bogen slutter med to kapitler om Johannes Steenstrups fiskerihistoriske teser og de store sæsonfiskerier i historisk perspektiv.

Bjarne Stoklunds bog *Bondefiskere og strandsiddere* er et meget vigtigt bidrag til fiskeribefolkningens sociale topografi og den danske fiskerihistorie i middelalderen og i den nyere tid. Nogle strukturelle og historiske unøjagtigheder og nu forældede synsvinkler forsvinder bag det gode generelle indtryk og de mange facetter, som forfatteren fremviser. Det er synd, at man har måttet vente næsten et halvt århundrede på denne bog.

Carsten Jahnke

Poul R. Kruse (i samarbejde med Niels Møller): *Apotekervæsenets historie i Danmark*. (Danmarks Apotekerforening, 2001). 156 s., 250 kr.

Laudabilis præ ceteris! I bogen gengives den latinske karakterskala fra 1777 ved den farmaceutiske kandidateksamen, og det vil være urimeligt ikke straks at give denne bog førstekarakte-

ren, der på dansk lyder: »Rosværdig frem for de øvrige«.

Værket *De danske Apotekers Historie*, der blev udgivet 1925-85 med beskrivelser af alle apoteker i Danmark, blev i 2001 ajourført med et syvende bind, der tillige indeholder en oversigt over apotekervæsenets historie i Danmark. Danmarks Apotekerforening har udgivet oversigten separat i denne meget smukke og velillustrerede bog. De to forfattere er begge uddannede som farmaceuter. Når fagfolk skriver om deres eget fag, bliver det tit og ofte til en indforstået historie uden de nødvendige perspektiver til det omgivende samfund. Den erklærede hensigt, at give »en samlet oversigt over apotekervæsenets udvikling i Danmark i et samfundshistorisk, videnskabshistorisk og kulturhistorisk perspektiv«, lyder også i det lys voldsomt ambitiøst. Ikke desto mindre bliver hensigten fuldt indfriet.

Det samfundshistoriske perspektiv udfoldes f.eks. i baggrunden for etablering af et egentligt apotekervæsen i Danmark. Den ældste kendte apotekerbevilling er fra 1514, men den blev ikke udnyttet, så derfor er det Willum Unno, der i 1546 fik bevilling til et apotek i Højbrostræde i København, der betragtes som Danmarks første apoteker. Bevillingen til Willum Unno var en del af Christian III's reformpolitik og må også ses i lyset af ophøret af »den gejstlige sundhedstjeneste« efter Reformationen. Herefter tog det fart. Den danske farmacis grundlov blev medicinalordningen af 1672, der først blev ophævet ved apotekerloven af 1913. Indtil 1672 blev der givet 24 apotekerbevillinger (i 20 byer). I en af bogens fremragende tabeller kan udviklingen følges frem til 1997 (s. 43). Den solide samfundsmæssige forankring er med overalt, således f.eks. i beskrivelsen af apoteksoprettelser i først stationsbyer, siden i forstæder, efterhånden som disse udvikles.

Det videnskabshistoriske element handler blandt andet om tabletfremstilling og udvikling af syntetiske lægemidler, der tilsammen lagde grunden til udvikling af medicinalindustrien (s. 55ff og s. 107ff).

Det kulturhistoriske perspektiv ses blandt andet i en udredning af apotekernes foretrukne navne: Løve-, Svane-, Hjorte- og Elefant-apoteker (s. 92f). Bemærkelsesværdigt er tillige beskrivelsen af dobbeltkorset # på recepter. Man tager nemlig fejl, hvis man tror, at # alene er et praktisk skilletegn mellem forskellige ordinationer. Dobbeltkorset har sine første forløbere i oldtiden, betyder *in nomine Dei*, altså »i Guds navn« (s. 67).

I sin helhed er der tale om en yderst fremragende og særdeles anbefalelsesværdig bog. Så kort, præcis og indbydende bør et oversigtsværk være. Teksten er tilmed usædvanlig velskrevet og behagelig fri for stavfejl og lignende.

Kenn Tarbensen

Per Boje: *Danmark og multinationale virksomheder før 1950*. (Odense Universitetsforlag, 2000). 203 s., 250 kr.

Den erhvervshistoriske forskning i Danmark har i de seneste år i stigende grad rettet opmærksomheden mod de historiske dimensioner i erhvervslivets internationalisering. Forskere ved handelshøjskolerne har hidtil været i front inden for emnet. Med historieprofessor Per Bojes bog om ud- og indgående investeringer i Danmark frem til ca. 1950 har faghistorikerne fået en udfordring i form af et pionerværk, der dels opsamler den hidtidige viden, dels kalder på opfølgende studier. Per Boje har med bogen vist vejen til et forskningsområde, hvor vi mildt sagt ved alt for lidt – også set i lyset af internationaliseringens aktualitet.

Foruden indledningen, der især rummer definitioner og afgrænsninger, samt konklusion og et appendiks om tidligere litteratur og anvendt materiale består bogen af tre hovedkapitler. Det første dækker tiden frem til ca. 1850 og handler især om Danmarks kolonihandel – frem til 1850 var der nemlig kun få udenlandske investeringer i Danmark. Det virker lidt kunstigt at presse de danske koloniale handelskompagnier i 1700-tallet ind i multinational-begrebet. Kolonierne i Asien, Afrika og Vestindien, samt Island, Færøerne (før 1816) og Grønland (før 1953), opfattes »som udland på linje med andre stater eller lande.« (s. 14). Disse områder var ikke udland alene af den grund, at alle politiske og administrative bestemmelser, herunder om økonomiske forhold, udgik fra København. Men som Boje skriver, kan en del af de danske oversøiske investeringer efter 1850 ses som en direkte udløber af den koloniale arv. Som sådan er det en god optakt til det efterfølgende, meget centrale kapitel, »En multinational guldalder«, der omhandler perioden fra 1850 til 1920. Som titlen antyder, er danske investeringer i udlandet også i denne periode i centrum, om end de udenlandske investeringer i Danmark tiltog, f.eks. inden for jernbaneanlæg og -drift. Det er Per Bojes tese, at de multinationale aktiviteter steg stærkt frem til 1920, hvor de nåede et niveau, der først nåedes igen i 1980'erne. I tiden fra 1920 til 1950 satte nedgangen i de udgående investeringer ind, blandt andet som følge af Den russiske Revolution, mens der fortsat var udenlandske investeringer i Danmark, blandt andet etablerede Ford og General Motors samlefabrikker i København. Efter 2. Verdenskrig dumpede Danmark helt ned af den multinationale rangstige (fra slutningen af 1950'erne steg både de ind- og udgående investeringer på ny, men det ligger uden for bogens emne). Inden for hvert